

PRESÈNCIA I MISSIÓ DE LES CARMELITES MISSIONERES TERESIANES A VALLS. FUNDACIÓ DE LA CASA SANTA TERESA. TRAJECTÒRIA HISTÒRICA (1910 – 2010)

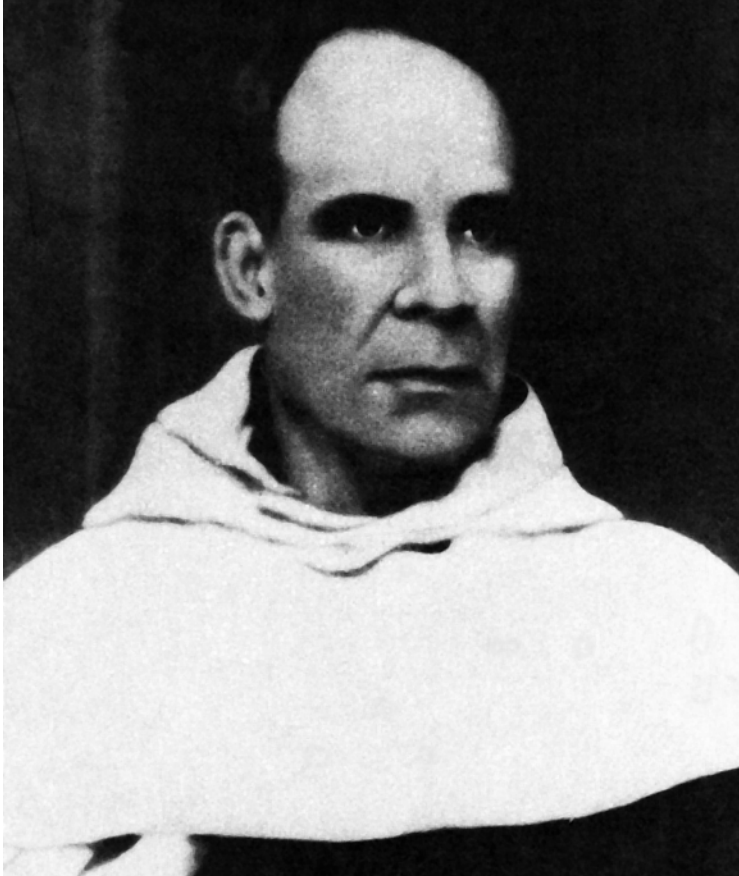
Josefa Pastor Miralles *

Paraules clau: Valls, carmelites, santa Teresa, monges Vetlla, escola obrera.

Resum: En el present estudi repassem els 100 anys de presència a la ciutat de les germanes Carmelites Missioneres Teresianes, més conegudes amb el popular nom de Monges de la Vetlla; una institució que va lligada naturalment a la història de Valls. La seva petjada i l'aportació a la ciutat, amb un treball constant i silenciós, ens parlen d'una evolució d'acord amb els temps que els va tocar de viure, i adaptar-se àgilment a les diverses situacions polítiques i econòmiques amb què es van anar trobant.

Abstract: In this research we review the 100-year presence of the Carmelite Missionary Teresian Sisters in the city, known with the most popular name of «Monges de la Vetlla», an institution that is naturally linked to the history of Valls. Its footprint and contribution to the city, under constant and silent work, speak volumes of an evolution according to the time they lived, adapting quickly to the different political situations and economic policies they had to cope with.

* Traducció i adaptació a càrrec d'Àngel Gasol Señorón.

*El beat
Francesc Palau
Quer, nascut a
Aitona, va ser
el fundador
de l'orde de
les monges
carmelites
teresianes*

La celebració del centenari de la fundació de la Casa de Santa Teresa a Valls se situa dins de les efemèrides centenàries del Carmel Missioner Teresià, que entre 2010 i 2011 celebra el 150è aniversari de la fundació de la congregació, creada pel beat Francesc Palau Quer, i també el 200è aniversari del seu naixement a Aitona. La congregació ho celebrarà des del dia 7 de novembre de 2010 fins al 29 de desembre de 2011 amb criteris de senzillesa com a família religiosa que som al servei de la comunitat, que, en llenguatge del pare Palau, és el servei als més necessitats de l'Església entesa com a comunitat dels propers, del cos de Crist.

El volum III de la *Historia de las Carmelitas Misioneras Teresianas*, recentment sortit d'impremta, dedica un estudi monogràfic des de la seva fundació fins als nostres dies, encara que posa l'accent en el període 1910-1960. Dos amplíssims índexs onomàstics de llocs i persones, al final del volum II, faciliten la recerca de noms particulars segons l'interès del lector. S'acosten a prop de dues-centes les

vegades que se cita «Valls», comptant a més amb el fet que unes seixanta pàgines són d'estudi exclusiu de les Carmelites Missioneres Teresianes de Valls. Són dades que parlen sobre el pes històric de les filles de Francesc Palau en la història d'aquesta població.

En aquest estudi fem pinzellades que es poden ampliar o completar llegint directament el volum III ja citat. Aquí ens centrem principalment en la fundació de la que es va anomenar des del principi Casa de Santa Teresa, nom que correspon a unes de les imatges utilitzades pel pare Palau per a anomenar l'Església: *casa*, equivalent a *acollida, família, llar, lloc de trobada...* La història de les Carmelites Missioneres Teresianes és un bon exemple i testimoni d'aquest particular significat eclesial al servei del poble de Valls.

Fundació de la Casa de Santa Teresa a Valls. Trajectòria històrica

La que és avui residència assistida ha tingut una llarga i complexa trajectòria, que situa les Carmelites Missioneres Teresianes en la trajectòria històrica de la ciutat de Valls. La celebració centenària de la fundació de la que es va anomenar des de l'inici Casa de Santa Teresa és una bona ocasió per a conèixer-ne la trajectòria històrica, alhora que suposa un reconeixement al servei de les filles del beat Francesc Palau al poble de Valls en diversos sectors al llarg d'aquests cent anys de permanència a la ciutat.

La instal·lació de les Carmelites Missioneres Teresianes a Valls es remunta al primer decenni del segle XX, quan curiosament es produeix un descens demogràfic. Així, la comarca de l'Alt Camp és la de menys pes i densitat de població de les tres que integren el Camp de Tarragona. De 1900 a 1920, l'Alt Camp va passar de 33.769 a 31.601 habitants i, d'aquests, el municipi de Valls en concentrava un 55 %, aproximadament.

Les xifres van anar decreixent de manera continuada fins passada la dècada dels anys 40. La vertadera recuperació no es veuria fins a 1970, precedida d'una forta onada immigratòria des de 1960, moment en què Valls rep aquest increment, mentre que la resta de pobles de la comarca mostren una tendència regressiva. Juntament amb aquest creixement, s'ha de fer notar el progressiu envelliment dels habitants.

L'arribada de les filles de Francesc Palau a Valls. Escenari social i religió

La història del centre històric de Valls es remunta als inicis de l'edat mitjana, una vegada han estat expulsats els moriscos i es comença la repoblació del Camp. L'aire medieval d'una gran part de la ciutat s'evidencia en els estrets carrers del centre his-

tòric i en la presència de les antigues muralles del segle XIV.¹ La presència del Carmel a Valls es remunta a aquest segle, en la que avui és la parròquia del Carme, exconvent de carmelites. D'aquesta història llarga de la ciutat n'és testimoni la que és avui església arxiprestal de Sant Joan Baptista, temple gòtic del segle XVI, amb façana renaixentista, i que té el campanar més alt de totes les esglésies parroquials de Catalunya.

L'escriptor i historiador Ferran Casas mostra un notable interès a presentar la ciutat tradicionalment com a respectuosa, però més aviat freda en allò religiós («no és una ciutat beata»), però és innegable que el quadre que ofereix, a més de les parròquies, les capelles i ermites, porta a pensar tot el contrari.²

Amb més discreta relació a la història que ens ocupa, a Valls va ser prompta la presència de religiosos i religioses, de manera que la ciutat va conèixer i coneix diversos convents; és de destacar la fundació del monestir de la Immaculada de les monges mínimes de Sant Francesc de Paula al Pati.³

Encara sobrevisu el monestir de la Presentació de Monges Carmelites amb més de tres-cents anys d'existència. I, a més de les monges de clausura, al segle XIX Valls va conèixer l'obertura dels religiosos i les religioses de vida activa, amb especial interès en el camp de l'ensenyament i l'assistència benèfica. El 30 de desembre de 1860, les carmelites de Joaquina de Vedruna fundaven una comunitat a l'anomenada Casa Caritat —que va ser el convent dels caputxins, santuari del Lledó—, sol·licitades per la conferència de sant Vicent de Paül per a assistir a ensenyar nenes gratuïtament. Quatre anys després (1864), iniciaren una escola de pagament.⁴ D'altres congregacions femenines a Valls van ser les religioses de l'Immaculat Cor de Maria o claretianes, les de la Sagrada Família (1881), avui residència de gent gran, i les Germanetes dels Pobres, que desapareixerien de Valls.

¹ El prior del convent reformat a Valls, Àngel Palau, va rebre l'encàrrec del general Emili Giacomelli de portar les germanes carmelites a Valls. El nou monestir de la Presentació es va inaugurar el 15 de desembre de 1680. Se'n va fer càrrec el 1682 la vídua Francesca Saperes Vidal, que l'havia patrocinat amb els seus béns. La capella va quedar finalitzada el 1781 (SMET, Joachim. *Los Carmelitas, Historia de la Orden del Carmen*. Vol. III: *Las reformas. Personas, literatura, arte*. Madrid: BAC, 1991, p. 137-138). Per dades sobre la reforma iniciada a Valls i Tàrraga, cf. Ídem, Vol. II: *Las reformas. En busca de la autenticidad*. Madrid: BAC, 1990, p. 641-643. Àngel Palau va ser prior del convent durant 14 anys (1670-1684) i va ser el gran impulsor de la reforma. En un memorial de capítol general de 1728, el mestre Joan Serra proposava la fundació d'una casa de vida comuna a Catalunya «porque ya no existe ninguna» (p. 643).

² CASAS MERCADÉ, F. *Valls, a sol i serena (abans de la guerra civil)*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1976, p. 63-64.

³ El Pati, emblemàtic per a Valls, va ser en aquells temps un lloc cèntric. Les monges del Convent de les Mínimes, destruït durant la guerra de 1936, van passar el 1939 als afores, al camí de la Verneda. Avui el monestir de la Immaculada s'ubica al carrer Sor Filomena núm. 8, en memòria d'una de les seves monges, famosa mística de Móra d'Ebre.

⁴ Cf. ALONSO FERNÁNDEZ, A. M. *Historia documental de las Carmelitas de la Caridad*, volum 2; Madrid, 1971; p. 159-162. Vegeu també CASAS MERCADÉ, F. *Op.cit.*, p. 63-64 i 147-148.

A aquesta presència de religiosos, monges i religioses, s'hi sumava el nombrós nombre de sacerdots, diversos d'ells en qualitat de beneficiats. El ja anomenat Ferran Casas, nascut el 1908, diu haver conegut durant la seva infantesa com a mínim trenta sacerdots residents a Valls; ell fa una pintoresca descripció de l'ambient religiós, festiu i piadós de la ciutat amb fins a trenta-sis processons anuals, a més de la famosa Setmana Santa i d'altres manifestacions, com les novenes.⁵

Són totes aquestes circumstàncies i situacions, noms i fets, els que ens situen en l'escenari social i religiós del moment institucional de les Carmelites Missioneres Teresianes a Valls.

Unes ratlles sobre l'activitat econòmica. El Valls que les Carmelites Missioneres Teresianes van trobar entre 1906 i 1910 era eminentment rural. Ferran Casas ho presenta com una ciutat substancialment agrícola. El predomini era de gent del camp, una realitat social que portaria conseqüències en els anys posteriors, en produir-se enfrontaments revolucionaris per les diferències entre la classe dirigent i la classe popular. Amb aquest fenomen, l'estament clerical va quedar relacionat amb la classe benestant als ulls del món rural i obrer. És important aquest context perquè les Carmelites Missioneres Teresianes van moure's, d'una part, entre l'estament clerical i, de l'altra, entre les classes necessitades de Valls (obrers, malalts, gent gran...).

Aquesta trajectòria venia de lluny. Valls va ser un dels llocs que va desenvolupar-se amb més força al segle XIX; l'any 1812, que Francesc Palau recorda en el seu llibre *Lucha del alma con Dios*, l'any de la fam, es produïren moltes morts. És el moment en què es defineixen les opcions clàssiques de liberals i absolutistes. Valls apareix com una de les ciutats on es va crear un cos de voluntaris contra els carlistes. Relacionat amb això trobem el moviment obrer: durant la revolució de 1868, es van establir a la ciutat juntes revolucionàries, mentre que durant la tercera carlinada (1873-1874) es van imposar els carlistes. Dues mentalitats, dos grups que perduraren i acabaren configurant l'escenari social, polític i religiós de Valls, on va perdurar un important cooperativisme. Així es va crear la Societat de Treballadors del Camp (1888), i a principis del segle XX, ja amb la fundació de les Carmelites Missioneres Teresianes, eren moltes les societats obreres de nomenclatura i orientació diverses.⁶ I en aquest món obrer femení es van inserir les filles de Francesc Palau.

Al mateix temps que es produïen els primers contactes amb les Carmelites Missioneres Teresianes, proliferaven els sindicats agrícoles als pobles de la comarca; tant, que en alguns llocs n'existien dos: el dels rics i el dels pobres. Per descomptat, en aquesta lluita no quedaven exempts el clero i les institucions religioses.

⁵ CASAS MERCADÉ, F. *Op.cit.*, p. 283-284.

⁶ CASAS MERCADÉ, F. *Op.cit.*, p. 56; GAVALDA TORRENTS, A. *L'associacionisme agrari a Catalunya. El model de la Societat Agrícola de Valls*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1988.

Fundació innovadora: escola per a obreres

Els tractes per a l'establiment de les filles de Francesc Palau a Valls es remunten a l'arribada dels germans gabrielistes (1906) i a la seva excel·lent aportació en el camp de la docència de nens i joves. El sector femení ja el varen cobrir anteriorment les carmelites de la caritat, a qui l'Ajuntament va concedir el convent dels caputxins del santuari del Lledó, amb el compromís d'un ensenyament gratuït a nenes acollides a l'anomenada Casa Caritat.

Durant els primers anys, les religioses vedrunes varen tenir com a principal font d'ingressos les aportacions voluntàries per a subscripció de quotes mensuals. El 1864 van obrir un col·legi privat de pagament, i absorbiren així quasi tot l'alumnat femení vallenc, però amb els anys es va crear «una separació classista difícil de superar».⁷

D'altra banda, a l'exconvent del Carme s'havia instal·lat des de 1903 l'Escola del Treball o Escola Elemental d'Indústria, que va restar en aquelles dependències fins a 1915. L'edifici, un dels més espaiosos de Valls, tot i que abandonat des de 1835, va estar ocupat pels jesuïtes, que el van haver d'abandonar posteriorment amb la revolució de 1868-1869. Després van passar-hi els Escolapis (1893), que també el van deixar, el 1905. L'Escola del Treball va ser una institució estimada pel poble que sempre va acollir i afavorir la promoció cultural de la classe treballadora.⁸

Curiosament, en aquest terreny de promoció de la classe treballadora, se situa la proposta de fundació d'una comunitat religiosa de Carmelites Missioneres Teresianes patrocinada amb el llegat de Maria Carnicer Oliva, vídua de Ramon Moncusí Grimau. L'únic fill del matrimoni, Celedonio Moncusí Carnicer, va morir a Valls als 24 anys (8 d'octubre de 1897). La seva intenció era crear una escola nocturna gratuïta per a obreres i asil de nenes, al qual es va agregar l'atenció a malalts pobres. Els primers intents es remunten al 1904, quan el provisor i vicari general de l'Arquebisbat de Tarragona era en Ramon Guillamet Coma, assessor i director dels Germans Terciàries de l'Ensenyament, fundats per Francesc Palau, autor de la seva primera biografia impresa i documentada.⁹ Aquest prelat va conferir benefici en la parròquia de Sant Antoni Abat al presbiterià vallenc Joan Morià Calbet, germà de l'advocat Josep Morià Calbet, apoderat de Maria Carnicer Oliva. Prenia possessió del benefici a Valls el 14 d'octubre de 1904, en presència d'Andreu Bru, capellà

⁷ ALONSO FERNÁNDEZ, A.M. *Op.cit.*, p. 161.

⁸ Igual que el convent dels Caputxins, el del Carme va quedar en poder de l'Estat arran de la Desamortització, però l'Ajuntament decidia sobre la seva sort. El 3 d'agost de 1878 li va ser cedit per l'Estat, i llavors la corporació municipal va decidir cedir-lo als Escolapis per a l'ensenyament (21 de setembre de 1893). Ferran Casas afirma que, per absurd que sembli, l'edifici continua registrat a nom de la institució dels Escolapis (*Op. cit.*, p. 27, nota 7).

⁹ GUILLAMET I COMA, R. *Noticias biográficas del Rdo. P. Francisco Palau y Quer, religioso exclaustrado de la orden descalza de Nuestra Señora del Carmen y Misionero Apostólico*, recollides i ordenades pels Carmelites de l'Ensenyament, Tarragona, 1909.

El día 13 de Octubre del año mil novecientos cuatro, el M^o y Abt^e D^o. Ramon Guillemin, Canonge Doctoral, Provisor y Vicario General, de este Obisepado, confirió al imprescrito, canónica posesion del Beneficio de San Antonio (Abad, fundado por D^a. Maria Carnicer (Viuda de D. Ramon Monseri) en el altar del mismo santo de la Parroquia del mismo nombre de la presente ciudad de Valls; tomando posesion del mismo, el día siguiente en dicha parroquia y en su altar mayor, en presencia del Sr. D. Andrés Bení, cura economo de la misma y de los P^{os} D. Antonio Llagostera Vicario (Secretario en dicho acto) D. Francisco Capdevila, beneficiado parionero y D. Leonardo Franch, beneficiado organista, actuando ambos de testigos.

Valls 13 Octubre de 1904

Juan Moria, P^{ro} Beneficiario

Primera pàgina d'una llibreta que conté una còpia del benefici que fa Maria Carnicer el 1904

d'aquesta parròquia, i dels reverends Antoni Llagostera, vicari, Francesc Capdevila, beneficiat, i Leonardo Franch, beneficiat organista.¹⁰ Amb això, el presbiterià Joan Morià es comprometia a celebrar diàriament la santa missa a l'oratori de l'asil per a nenes de famílies obreres que Maria Carnicer tenia intenció de crear a Valls, a més de donar els serveis eclesíastics a l'asil. El presbiterià gaudiria del benefici del capital nominal (44.800 pessetes), que en títols de deute públic quedava dipositat a la Caixa diocesana de Tarragona. A més, habilitaria el pis 2n, porta 1a, de l'edifici del carrer Orient núm. 2, propietat de la fundadora, que es reservava (durant la seva vida) el dret de presentació del sacerdot idoni per al benefici, després de l'autorització de l'arquebisbat, que alhora també es reservava la facultat d'aclarir els dubtes que poguessin presentar-se.

El 24 d'agost de 1906, Maria Carnicer Oliva, de 70 anys, veïna de Valls i resident a Barcelona, feia testament a Valls. Nomenava marmessors els germans Joan i Josep

¹⁰ Sobre el tema existeix documentació abundant procedent de l'AHAT, Carmelitas Terciarias Descalzas, caixa 16 Valls; a Carmelitas Misioneres Teresianas, Roma, Secretaría, Casas Valls, exp. 61; a Carmelitas Misioneres Teresianas, Roma, Economato - Valls. Aquests fons són documentals que contenen a més còpies legals de les escriptures a les corresponents notaries de Valls i permeten un seguiment complet dels passos previs fins a la consecució de la fundació i el seu posterior desenvolupament.

Maria Morià Calbet.¹¹ Poc abans de la seva mort (6 de febrer de 1907), la testadora va concedir poders a l'advocat Josep Maria Morià Calbet, el 27 de juny de 1906, perquè actués en el seu nom. I el 10 de gener de 1907 se signava l'escriptura de cessió del pis 2n del carrer Orient núm. 2 a favor del seu germà Joan, amb dret a habitació per un valor de 7.200 pessetes amb caràcter vitalici, és a dir, que seguiria beneficiat amb aquesta residència un cop realitzada la fundació de l'asil per a filles d'obreres.¹² Des d'aquell any (1907) es va començar el projecte d'instal·lació de les Carmelites Missioneres Teresianes, tot en temps de la nova superiora general Francesca de Sant Josep Pàmies Aymamí, l'arquebisbe de Tarragona Tomàs Costa Fornaguera (1889-1911), i el vicari general Francesc Vidal i Barraquer, que substituïa Guillaumet Comas, que seria després bisbe de Barcelona i posteriorment de Lleó.

El 22 de novembre de 1909, a Tarragona, els germans Morià Calbet, complint la voluntat de la benefactora Maria Carnicer Oliva, feien donació a l'institut de les Carmelites Terciàries Descalces dels béns següents:

1. Una casa a la ciutat de Valls, carrer Orient, núm. 2, amb planta baixa, entresòl, dos pisos i golfes, dos magatzems i un pati al costat, tocant a l'esquerra amb el raval del Castell i al davant amb l'anomenat carrer on hi ha la porta.
2. Una casa a Valls, raval del Castell, núm. 45, amb terreny, entresòl, un pis i golfes, tocant amb propietats de l'herència de Maria Carnicer, i al davant amb l'anomenat raval del Castell.

La donació dels germans Morià es feia sota les condicions següents:

1. Les Carmelites Terciàries Descalces han d'establir, en un temps de dos mesos, una comunitat religiosa al carrer Orient núm. 2 amb el personal necessari:
  - a) Per a dirigir i atendre tots els dies laborables un col·legi que inclogui una classe nocturna gratuïta per a joves adultes en horari compatible amb les hores de treball, i que admeti les joves obreres que ho sol·licitin. També els diumenges a la tarda i els dies festius es farà una classe gratuïta de 3 hores de duració a joves treballadores adultes.
  - b) Per a vetllar totes les nits i cuidar gratuïtament (si hi fos) un malalt pobre de la localitat, segons manifestació del capellà respectiu. Si fossin diversos els malalts a Valls, alternarien la vetlla per ordre de parròquies i en rigorós torn de petició.
2. L'institut religiós, per a poder cedir, vendre o fer altres actes amb els béns, necessita el previ consentiment dels donants hereus o, en el seu cas, de les persones

¹¹ Exemplar de l'escriptura a la notaria de Rafael Losada Perujo, Arxiu General de Protocols del Districte de Valls. Còpia a Carmelites Missioneres Teresianes, Roma, Economato - Valls.

¹² Joan Maria Calbet va registrar la finca al registre de Valls, volum I 17, f. 131, i va obtenir còpia del testament de Maria Carnicer a Valls, el 5 d'agost de 1907.

que aquests designin. Si no les designessin, seria necessari el consentiment del prelat de Tarragona.

3. L'institut de les Carmelites Terciàries Descalces podrà separar-se lliurement del compliment de les condicions imposades en el contracte mitjançant renúncia a la donació, a favor de les persones indicades a l'apartat anterior.
4. Si per causa major o d'altres causes no imputables a l'institut, aquest es veiés impossibilitat de complir per més d'un any amb les càrregues de la fundació, els donants o les persones ja anomenades podran fer-se càrrec dels béns i les rendes, administrar-los per dos anys amb finalitats anàlogues a la fundació; passats els dos anys sense que l'institut se n'hagi tornat a fer càrrec, s'entendrà rescindit de fet i dret el present contracte, i llavors els béns passaran a domini de les persones ja citades per a destinar-los a objectius similars.
5. Els atorgants es comprometen a elevar escriptura pública del present contracte.¹³

Dos dies després (Tarragona, 24 de novembre de 1909) es redacta una addició a aquestes bases amb quatre apartats més:

6. Els donants manifesten que a la donació no sols s'inclouen les cases anomenades, sinó també totes les finques pertanyents en l'actualitat a l'herència de Maria Carnicer.
7. Els donants es comprometen a entregar a l'Institut de Carmelites Terciàries Descalces la suma de 500 pessetes el dia de la inauguració del convent-col·legi.
8. Les religioses podran utilitzar tots els mobles, robes i d'altres objectes existents als locals, a excepció de la biblioteca.
9. L'Institut de Carmelites Terciàries Descalces haurà de complir amb tota mena de càrregues sobre els béns cedits, que quedaran sempre subjectes a les obligacions i finalitats proposats a intenció de Maria Carnicer Oliva.

Es creu important de recordar que aquests acords i modificacions es feien contemporàniament als greus desordres que llavors es donaren a Catalunya, particularment a Barcelona i algunes poblacions de Tarragona, en la famosa Setmana Tràgica (24-26 de juliol de 1909), que va produir la proclamació de l'estat de guerra. Aquest gir anticlerical va alertar la jerarquia, que va tenir en compte l'atenció educativa i docent de la classe obrera.

Mesos després dels successos, Francesca de Sant Josep enviava una instància a l'arquebisbe Costa i Fornaguera (Tarragona, 27 de desembre de 1909):

Que habiéndose de efectuar lo más pronto la fundación de la Casa Convento Santa Teresa en la ciudad de Valls, sita en calle Oriente número 2, donada a este Instituto para este objetivo, desea mayor gloria de Dios, provecho espiritual y utilidad

¹³ Signen el document per triplicat Joan Morià, prevere, Josep Morià, Francesca Sant Josep, superiora general.

de esta Comunidad y de los fieles, poseer erigir Oratorio público y celebrar el Santo Sacrificio de la misa.¹⁴

Es va passar informe al capellà de Sant Antoni Abat, Manuel Garravé (Tarragona, 29 de desembre de 1909) que, després d'acceptar-ho, va declarar que l'oratori tenia les condicions canòniques per a ser beneït i declarat església pública «con tal que se conceda entrada libre a los fieles, lo que está ya en proyecto. El paso de éstos desde la calle al Oratorio es muy fácil» (Valls, 5 de gener de 1910).¹⁵

El 2 d'abril de 1910 a la vicaria general que exercia Francesc Vidal i Barraquer es dictava auto de suspensió sobre l'expedient de fundació després dels informes dels tres capellans de Valls, introduint algunes condicions, unes favorables i d'altres restrictives sobre les bases ja establertes que, d'alguna manera, podien fer referència a l'experiència tinguda amb la fundació de les carmelites vedrunes:

1. Las hermanas percibirán el producto líquido anual de todos los bienes de la herencia de la señora Carnicer y además administrarán y percibirán los réditos de las casas situadas en las calles Oriente y Arrabal del Castillo núm. 45.
2. Será de su cargo sostener la clase nocturna todos los días laborables y otra clase dominical (en la tarde de los domingos y días festivos), ambas gratuitas para jóvenes adultas. Y velar a un enfermo pobre de Valls, también gratuitamente.
3. No podrán dedicarse a otra clase de enseñanza ni admitir alumnas de pago.

El dimarts 7 d'abril de 1910, viatjaven a Valls les deu Carmelites Misioneres Teresianes fundadores, un nombre que ultrapassa el normal en els inicis d'una primera instal·lació, fet que ens mostra la importància que es va donar a la fundació de Valls. Així, apareixen a l'empadronament de Valls, l'1 de gener de 1911, a la secció Teatre, carrer Orient 2-baixos, encapçalades per la que va ser la primera superiora. Nou de les deu components eren catalanes, la majoria amb edats compreses entre 20 i 40 anys:

- Teresa (de la Encarnación) Capdevila Timoneda, de Llorenç (Lleida), 42 anys
- Dolores (de Jesús) Ferran Filella, d'Aitona, 63 anys
- Carmen (del Nacimiento de Jesús) Añó Loriente, d'Alcalà de Xivert, 30 anys
- Teresa (del Rosario) Farrús Òdena, del Soleràs (Lleida), 41 anys
- Teresa (de Jesús) Benet Ventura, de Barcelona, 33 anys
- Francisca (de la Trinidad) Canadell Pons, de la Canonja, 32 anys
- Vicenta (de la Trinidad) Sarroca Castán, de Fonz, 27 anys
- Joaquina (de la Trinidad) Dols Crusat, de la Canonja, 21 anys
- María (de San Antonio) Salvadó Martí, d'Alforja, 26 anys
- Dolores (del Costado de Jesús) Ferré Sans, de l'Espluga Calba (Lleida), 20 anys

¹⁴ AHAT, Carmelitas Terciarias Descalzas, caixa 16 Valls, 1910. *Fundación de una Casa Colegio en la ciudad de Valls por la HH. Descalzas de la Tercera Orden de la B.V.M. del Carmen.*

¹⁵ Ídem.

La inauguració oficial va ser el diumenge 10 d'abril de 1910, com a comunitat de Santa Teresa, titularitat que donarà nom al carrer situat just davant i que avui s'anomena Germans de Sant Gabriel (llavors carrer Orient).

Sembla que Francesca de Sant Josep va tenir cura de la selecció de personal en la fundació que llavors naixia, ja que era el primer cas a la congregació on hi havia una escola obrera, tot i que es donarà algun altre cas (com a Elx) que, fundat com a col·legi privat, obriria també les seves portes a l'atenció nocturna d'obreres. Tot i això, l'assistència de malalts a les cases particulars acabà predominant sobre l'ensenyament de les obreres i, com passaria a Tarragona, les Carmelites Missioneres Teresianes serien anomenades a Valls les «monges de la vetlla», nomenclatura que ha ultrapassat temps i vicissituds i perdura actualment en la tradició popular.

La primera superiora tenia una gran experiència en el tema de les congregacions: fundadora i primera superiora a Reus (1888), fundadora i primera superiora a Tamarit de Llitera (1893), igual que a Torrevella (1901), i el 1907 nomenada 3a conciliària general per l'arquebisbe Costa i Fornaguera.

Particularment entranable és la figura de la primera conciliària local, Dolores de Jesús (Aitona, 26 de març de 1847), una persona experimentada en càrrecs de la congregació i membre del I capítol general (1913).

De les fundadores, tres van fer vots de perpetuïtat a Valls: Joaquina de la Trinidad (25 de febrer de 1913), Maria de San Antonio (5 d'octubre de 1914), Dolores del Costado de Jesús (8 de març de 1915); i tres també van ser enterrades a Valls: Vicenta Sarroca Castán († Valls, 4 de juliol de 1919), als 36 anys, Dolores de Jesús Ferrán Filella († Valls, 12 de març de 1924), als 77 anys, i la veterana Francisca Canadell Pons, que va estar 56 anys a Valls des de la fundació († Valls, 14 de novembre de 1966). Es destaquen aquestes germanes perquè eren integrants del grup fundacional, tot i que hi va haver altres germanes que hi varen morir, com Ramona de los Ángeles Benet Lluch, néta de Rosa de Santa Teresa Palau Quer i neboda de Francesc Palau Quer, morta a Valls l'11 de novembre de 1920 als 60 anys, i Dominga Puig Mariñosa, el 23 de juny de 1921, amb 38 anys.

L'arribada de les Carmelites Missioneres Teresianes a Valls va estar precedida d'una bona promoció vocacional, ja que el 10 d'agost de 1888 ingressava a la congregació Maria Bofarull Sendra (Valls, 25 de desembre de 1865), el 10 de gener de 1899 ho feia Teresa Vives Piñas (Valls, 18 de març de 1879) i, mentre es projectava la fundació, entraren a Tarragona Rosa Sanromà Güell (Valls, 5 de gener de 1885) el 28 d'agost de 1906, i Maria Plana Plana (Valls, 21 d'octubre de 1884), el dia 1 de setembre de 1908.

Món obrer i camp assistencial: anys complicats i situació complicada

El segle xx es va iniciar per a la congregació amb la missió apostòlica, que responia així al que les circumstàncies exigien. Una d'aquestes circumstàncies va ser

Srtas. alumnas que concurren a la Escuela Nocturna para obreras dirigida por nuestras Hermanas de Valls

Targeta publicitària datada el febrer de 1931 on es veuen les alumnes que assisteixen a les classes nocturnes que ofereixen les germanes

especialment desatacada: la grip espanyola, que a Valls es va manifestar violenta i maligna (1918-1919). Hi havia dies en què es produïen de dotze a quinze enterraments. Els mateixos metges van emmalaltir i les carmelites van ser sol·licitades en el servei de vetlla sense quasi donar l'abast. La germana Vicenta Sarroca ho arribà a pagar amb la vida als 38 anys. El canvi el va donar la jove valenca Carme Ulldemolins Montserrat, de 22 anys, que ingressava el 28 d'abril de 1918 a Tarragona, professant com a Carmen del Buen Pastor el 30 d'octubre de 1919.

Aquell any 1919, Teresa de la Encarnación Capdevila Timoneda, amb 30 anys com a superiora, era substituïda per la que va ser la primera superiora general de la congregació, Teresa de la Asunción Font Cabacés, que, tot i que només durant un breu període, va governar la comunitat fins a l'esclat de la guerra el 1936. Van ser anys (1920-1930) en què es va intensificar el servei als malalts pobres, i també es va iniciar l'acollida i vigilància de senyores, tot i que de manera aïllada i en ocasions

precisa. Es va mantenir l'escola nocturna d'obreres sense gran desenvolupament, però de forma constant i continuada. Des del primer moment de la fundació es va cuidar la presència en la comunitat de germanes titulades en magisteri de l'Estat, però no amb professionalitat específica en el camp obrer, ben atès per al sector masculí a l'Escola del Treball. La bona voluntat amb què es va projectar la fundació Carnicer a favor de la classe treballadora no cobria l'escassetat de mitjans amb què es va afrontar la creació del col·legi-escola per a filles d'obreres. Els terminis en què es van redactar les bases del contracte es van haver d'anar modificant successivament el primer quart del segle XX per a fer viable no tan sols la continuïtat de la missió, sinó inclús la seva subsistència.

Iniciatives des del govern general de Tarragona

El padró d'habitants a data 31 de desembre de 1920 dona a conèixer que al carrer Orient núm. 2 hi vivien dotze religioses i, a excepció de la superiora de 67 anys, la resta tenien edats compreses entre 25 i 49 anys, fet que fa pensar en una comunitat de germanes grans. Llavors, el capellà i beneficiat Joan Morià Calbet havia transformat el seu dret d'habitació en residència familiar per al seu germà Josep, ja casat i amb dos fills de 5 i 4 anys, més la seva mare de 70 anys. Als tercer pis continuava havent-hi el sacerdot Pere Homs Torné, de 58 anys, amb la seva mare Antònia Torné Llagostera, de 79. Per a més inconvenients, encara que aportés algun ingrés, el primer pis s'havia llogat en una part a Josep Maria Figuerola Colubrí, que l'habitava amb tota la família, tots naturals de Valls. Certament aquesta situació no era prometedora ni per a la tasca docent ni per als espais disponibles necessaris per a projectes educatius. Més encara quan la iniciativa havia de competir amb d'altres projectes vallencs en el mateix camp, i en un Valls en procés d'industrialització i modernització. Amb Inocència de la Trinidad Garulo com a superiora es va produir la consolidació de l'obra carmelitana a Valls, que requeria una regularització pel que fa al tema dels inquilins. Així, el 10 d'octubre de 1923, davant del notari Josep Selva Font, els germans Josep i Joan Morià Calbet i Inocència de la Trinidad Garulo signaven l'escriptura de venda de les dues finques a favor de la congregació. L'assumpte s'encaminava llavors de forma legal, però la sobtada mort d'Inocència de la Trinidad dos mesos després (23 de desembre de 1923) va suposar un punt d'inflexió. La superiora, però, encara va tenir temps de presentar l'escriptura al registre de Valls a nom de les Carmelites Terciàries Descalces, el 19 i 20 de novembre de 1923.¹⁶

Les carmelites començaren més endavant gestions per a poder tenir alumnes a més de les obreres, tot contribuint amb això al sosteniment de la comunitat. Tenien al seu favor l'autoritat eclesialística de Tarragona (tant el cardenal Vidal i Barraquer com el seu vicari general, i després bisbe auxiliar, Manuel Borràs). Cap obstacle, en principi, al

¹⁶ Consta en el registre de l'Ajuntament de Valls a 28 de novembre de 1923, finques 4880 i 4877, inscripcions 93 i 69, volum 181, f. 40 i volum 117, f. 113, respectivament.

canvi per al col·legi, però la fórmula proposada no acabava de convèncer el govern central. S'obria llavors una incertesa sobre aquest canvi, ja que tenia dependència i limitació l'administració episcopal, així com el benefici amb dret a habitabilitat d'un dels pisos.

En definitiva, quedaven com a amos les religioses, però amb una autonomia controlada. La protecció i ajuda en qüestions burocràtiques, notariales i fiscals es va convertir, en part, en una trampa a l'hora de decidir actuacions concretes, i a més deixava per a les germanes tràmits que superaven els seus coneixements legals relacionats amb els inquilins del carrer Orient, núm. 2. Va ser aquest últim un dels punts més complicats que va ultrapassar el conegut benefici eclesial per convertir-se en problemes amb d'altres inquilins a d'altres plantes de l'edifici. Mort el prevere Joan Morià Calbet a finals de 1925, el seu germà va continuar en el pis amb la seva família. Un fet que es va repetir en els altres dos pisos, que no varen ser desallotjats.

Predomini del servei assistencial

La base va anar evolucionant segons els temps que es vivien, l'evolució econòmica i les circumstàncies que sorgien. L'assistència a gent gran i malalts va passar a ser prioritària. Les Carmelites Missioneres Teresianes van passar a ser conegudes com a «Monges de la Vetlla», inclús amb serveis remunerats. El camp assistencial guanyava protagonisme en detriment de l'escola obrera. Tampoc no es va arribar a crear una escola de pagament.

Resulta complicat d'imaginar el funcionament d'una escola obrera nocturna al carrer Orient núm. 2 si no s'utilitzava la casa de la Raval del Castell núm. 45. Un fet que no és possible de solucionar tot i l'abundant documentació existent.

El servei continuava donant servei a les parròquies de Sant Joan Baptista, Sant Antoni i el Carme, que havien d'establir un rigorós torn d'atenció «por el orden de mayor necesidad a juicio del párroco respectivo». Aquesta vegada va rebre un nou suport econòmic amb el llegat de Francesca Pujol Ametlla, morta a Valls el 28 d'abril de 1925. En el seu llegat es privilegiava l'atenció als malalts pobres amb les rendes dipositades a la caixa diocesana, que s'havien de repartir a parts iguals entre les germanes i Concepció Carreras Calbet, que també seria atesa per les carmelites. Amb aquest nou llegat es va poder començar l'assistència a pacients i necessitats durant el dia:

Aunque la asistencia a los enfermos, las predichas Hermanas acostumbran a prestarla durante la noche, si la familia del enfermo, por razón de vivir de un jornal diario, prefiera asistencia de las Religiosas para su enfermo durante el día (de no oponerse esta práctica a las Constituciones de les expresada Congregación religiosa o, en caso, de ser tolerada por las mismas Reglas) las Hermanas vendrán obligadas a asistir al enfermo durante el día, ya que así se facilita ocasión a la familia para dedicarse a su trabajo.¹⁷

¹⁷ *Fundación de Dª Francisca Pujal y Ametlla a instancias de los herederos D. Juan Morià y D. José Garriga, Pbro. 8 junio 1925 (A Carmelites Missioneres Teresianes, Valls, original de Teresa de la Asunción).*

Imatge de Joan Morià
Calvet

Una altra innovació en el servei era que, per primera vegada, es reconeixia la remuneració (4 pessetes per nit o dia de vetlla). Només de forma esporàdica es fa referència de l'escola obrera en parlar de la voluntat de la testadora: 15 pessetes anuals per la celebració de cinc misses, i unes altres 15 «para premiar la piedad, aplicación y asistencia de las alumnas obreras, que asisten a la clase gratuita nocturna, dirigida por las expresadas Religiosas en esta Ciudad».¹⁸

Mort el capellà Joan Morià Calbet, era nomenat Josep Tèrmens Vila. Va ser una persona molt afecta a la congregació, entusiasta i devot del fundador Francesc Palau; el seu biògraf i autor de nous articles per a donar a conèixer la seva figura a la revista *Rocio Carmelitano* (1929-1933), de la qual en va ser director i que es publicava a la impremta Castells.

¹⁸ Ídem.

Fotografia de Josep Térmens

Nova església a Valls: centre difusor de la figura de Francesc Palau. Contribució de les carmelites a l'estil neoclàssic català

Teresa de la Asunción Font Cabacés, als seus 72 anys, renovava l'obra apostòlica a Valls. Els seus informes certificats per la cúria arquebisbal donen notícies puntuals

del compliment dels objectius. El contingut informa sobre els exercicis d'«assistència de enfermos pobres así como de la enseñanza gratuita a todas las alumnas que han asistido a la clase nocturna de este Colegio».

Per aquests serveis prestats, les germanes van percebre de la caixa diocesana durant el primer semestre de 1926 la quantitat de 156,48 pessetes, i el segon 226,98 pessetes.

En relació a la dot deixada per Maria Pujal Ametlla, la superiora de Valls manifestava: «se ha cumplido la obligación de velar a un enfermo pobre jornalero». Igualment s'havien complert les misses encomanades. Unes xifres que són una altra mostra de l'austeritat i sacrificis amb els quals vivia la comunitat religiosa, amb un nombre d'entre dotze i tretze germanes que havien de fer veritables esforços per subsistir i portar endavant la seva missió entre els pobres i la gent treballadora de Valls.

Entre aquests esforços s'ha de destacar la construcció d'una nova església pública a Valls. Amb unes paraules entusiastes ho anunciava el primer número de *Rocío Carmelitano*: era a punt d'inaugurar-se l'església neogòtica, obra de l'arquitecte Cèsar Martinell i Brunet (1888-1973), amb ajuda de l'escultor Homs de Reus.

La idea de Teresa de la Asunción era tenir-ho tot llest per a la gran festa de la patrona del Carmel, la imatge de la qual presidiria l'església. Així, el 16 de juny de 1930 es dirigia al cardenal Vidal i Barraquer per a parlar de la inauguració.

Els actes, iniciats el diumenge 13 de juliol de 1930, van suposar una gran festa, en la qual van participar diverses comunitats de Barcelona i Tarragona.

Mossèn Térmens hi va dedicar un article a *Rocío Carmelitano*. La participació popular va ser massiva, i el dilluns 14 de juliol Valls es va vestir de festa amb aerostàtics i focs artificials. L'articulista destaca la figura de Teresa de Asunción, «nuestra respetable Madre».

Hi assistí el clero de Valls per complet, així com autoritats municipals i militars. Va actuar com a delegat del senyor cardenal el canonge Josep Bru que va beneir la capella acompanyat de l'arxipreste de Sant Joan i del capellà del Carme. Finalitzada la cerimònia, es va procedir al trasllat del Santíssim des de l'oratori primitiu, en una processó fins al nou emplaçament. Monsenyor Josep Cartaña, posteriorment bisbe de Girona, va celebrar la primera missa, i després Josep Maria Benaiges Térmens va predicar sobre el sentit del temple catòlic.¹⁹

Des d'aquest mateix moment, la Casa de Santa Teresa de Valls va tenir un actiu culte litúrgic, essent una de les principals comunitats difusores del missatge del pare Palau.

¹⁹ «Solemne bendición e inauguración de nueva Iglesia Pública en Valls»: *Rocío Carmelitano* 10 (1930), p. 4-6. Es conserven exemplars del recordatori amb la imatge de la Mare de Déu del Carme, que es van repartir.

Imatge de Teresa Font Cabacés

Imatge que apareixia a la targeta de record amb motiu de la inauguració de la capella del convent el 14 de juliol de 1930

En aquests temps, la comunitat començava a caminar sota les renovadores consignes del III capítol general, que tornà a escollir Francesca de Sant Josep com a superiora general, persona sempre afecta a la superiora de Valls, Teresa de la Asunción. La Casa de Santa Teresa, qualificada com a col·legi, es va orientar amb decisió cap a l'atenció dels malalts i persones grans.

Temps de desconcert i revolta

El 14 d'abril de 1931 va ser per al sector obrer de Valls una jornada de festa. L'alcaldia va passar de Benet Casas Dalmau a Josep Magriñà Martí. Tot i la implantació de la República, va continuar sent nombrosa la presència de sacerdots en comparació amb el nombre d'habitants. L'Església quedava llavors associada a la burgesia, i es va generalitzar el seu distanciament de la classe treballadora.

Podríem dir que l'escenari polític que llavors trobàvem a Valls es dividia entre gent d'esquerres i gent de dretes; en aquest ambient es varen prohibir processons i fins i tot es va secularitzar el cementiri. Amb tot, a Valls no trobem les actuacions sagnants d'altres llocs, un fet que va permetre la continuïtat de les Carmelites Missioneres Teresianes, inclús la seva capella pública va suplir les funcions litúrgiques obstaculitzades de les parròquies.

Però quin va ser el recorregut de la Casa de Santa Teresa en aquests temps?

Les carmelites de Valls iniciaven amb bon peu l'entrada al 1931: el dia abans de Reis ingressava a Tarragona la jove val·lenca de 20 anys Concepció Juncosa Pascual, que va prendre l'hàbit a Tarragona el 6 de juliol de 1931 amb el nom de Concepció del Nacimiento de Jesús. L'escola obrera agafava importància, prestigi, i augmentava la matrícula d'alumnes. A més de *Rocío Carmelitano*, mossèn Tèrmens dirigia la revista *L'Escola*, de caràcter pedagògic catòlic.

El curs 1930-1931 va acabar amb el repartiment de premis a les alumnes. Van presidir l'acte la superiora i el capellà, que felicitava efusivament les nenes i joves, llavors més de quaranta: «que con constancia, aplicación y buen comportamiento, han merecido distinción, estimulando a todas para que el curso próximo sea ubérrimo en los frutos que debe cosechar esta obra que, con tanto entusiasmo, vienen desarrollando las Hermanas en favor de la clase obrera».²⁰

Va ser destacada la festa del Carme. Aquell juliol de 1931 va predicar el capellà de Sant Antoni, Josep Recasens; ell mateix va posar el nou viacrucis d'acord amb l'estil neoclàssic de l'altar i la nau.

Llavors la Casa de Santa Teresa renaixia espiritualment: una oberta participació del clero i un suport per part de la població. El 30 d'octubre de 1931 mossèn Tèrmens presidia, com a delegat del cardenal Vidal i Barraquer, la professió dels vots de Dolores de Santa Teresita Guilló Alfosea. La visita per la casa de Valls entre el 2 i el 5 de juliol de 1932 de la general Càndida de la Trinidad suposava un altra entrada d'aires en aquest període de renaixement per a la comunitat.

Tot i això, la pressió de les noves lleis de caire antireligiós i anticlerical, particularment la coneguda Ley de Congregaciones y Asociaciones Religiosas, va posar en perill la situació a la qual es va arribar. Teresa de la Asunción, igual que altres superiors de la congregació, presentava expedient davant el ministeri de Justícia (Valls, 23 d'agost de 1933) demanant la inscripció de la comunitat de dotze membres en el registre de societats. Adjuntava un certificat de propietat de la casa del carrer Orient núm. 2, expedida a Valls el 16 d'agost de 1933; cap al·lusió a la segona casa en propietat del raval del Castell núm. 45.

Temps de subsistència i justa reivindicació

Va prosseguir com a superiora l'octogenària Teresa de l'Assumpció Font Cabacés, començant un trienni difícil, on la mort de Francisca de San Elías Mas Barenys, de 70 anys, va causar un gran impacte.

Es revisaven els comptes de la caixa diocesana, essent llavors conscients de les despeses fetes amb el llegat de Maria Carnicer; amb el seu capital s'havia de mantenir l'Escola Obrera Nocturna gratuïta i l'assistència a malalts pobres. El fet va ocasionar

²⁰ *Rocío Carmelitano*, 23 (1931), p. 15.

que les religioses es veiessin obligades a buscar altres mitjans de subsistència, com l'acollida remunerada d'alguna persona necessitada.

En els mesos abans de l'esclat de la guerra civil, les religioses de la comunitat van poder prosseguir amb les seves tasques d'una forma més o menys normal: la docència a la classe treballadora va retrocedir en part, tot el contrari que les vetlles i l'atenció a malalts i vells.

A aquestes alçades, el principal problema eren les possibles confiscacions i expropiacions d'edificis religiosos, un fet que va saber solucionar la superiora de la comunitat realitzant un nou empadronament el 30 d'abril de 1936.

Així, Teresa de la Asunción es dirigia a l'alcalde per a ratificar la propietat absoluta de les finques del carrer Orient núm. 2 i raval del Castell núm. 45. Aquesta seria una de les últimes actuacions de la superiora: la guerra era propera.

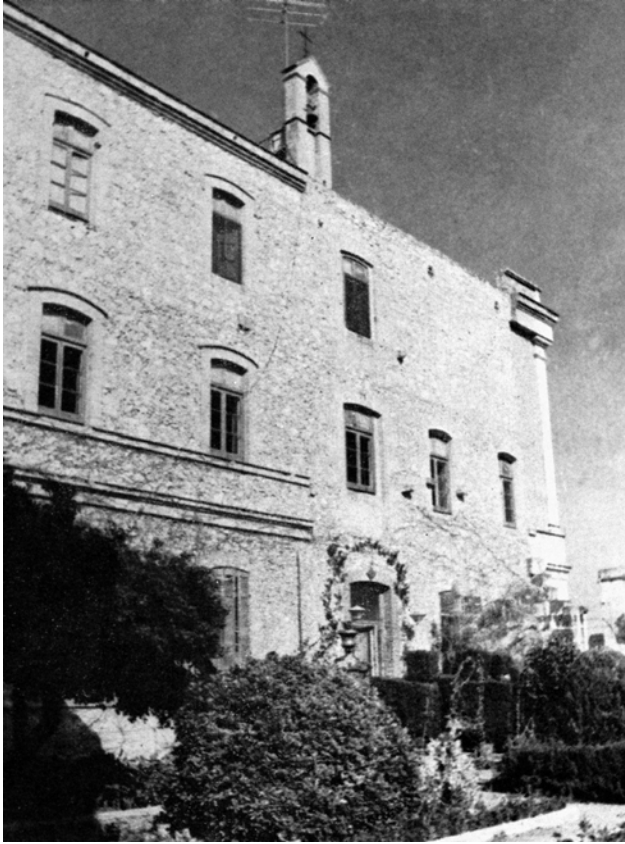
En aquells moments la comunitat era formada per:

- Teresa de la Asunción Font Cabacés (Aitona 18/4/1852 - Lleida 25/4/1938)
- Francisca del Pilar Subietas Adserias (les Borges del Camp 17/7/1862 - 11/2/1939)
- Maria San Gabriel Vallés Ferré (Constantí 11/2/1877 - Barcelona 12/1/1953)
- Elisa de la Cruz Corbella Llinás (Tarragona 18/8/1879 - † ?)
- Francisca Trinidad Canadell Pons (la Canonja 8/10/1878 - Valls 14/11/1966)
- Teresa del Corazón de María Parera Socías (la Riera 27/5/1877 - Valls 3/5/1947)
- Raquel del Nacimiento de Jesús Guardiola Ametlla (Alcalà de Xivert 6/1/1878 - Valls 2/1/1963)
- Francisca del Corazón de Jesús Pallerol Garreta (Peralta de la Sal 9/1/1879 - Valls 24/8/1936)
- Rosa de la Natividad de Maria Salvat Sans (Montblanc 29/12/1874 - † ?)

Destrucció i dissolució: la guerra civil a Valls

El diumenge dia 19, el moviment iniciat al Marroc es va deixar sentir a tot Espanya: es van sollevar diferents guarnicions militars a diferents punts de la península. A la matinada una emissora de ràdio anticipà que l'aixecament militar a Tarragona i a la capital catalana havia fracassat.

El dilluns dia 20 hi va haver una vaga general revolucionària decretada pels sindicats que es va prolongar alguns dies. La situació es preveia com un perillós inici de conflicte civil amb dos bàndols enfrontats. Els assumptes eren comentats per la gent que s'agrupava als cafès i als bars o al carrer formant rotllanes; la qüestió era ampliar els pocs coneixements que es tenien dels fets a Valls per mitjà de la ràdio.

Antiga imatge de la façana lateral del convent, avui desapareguda

Llavors es van començar a veure escamots de gent incontrolada que iniciaven una cursa d'assalts i registres en centres, domicilis particulars, convents i esglésies. Aquest va ser l'últim dia que se celebraren misses en alguns temples de la ciutat.

Al matí del dia 21 hi va haver un intent de destruir el temple arxiprestal. A la tarda n'hi va haver un altre, però resultà fallit: va arribar fins a la porta del temple un camió-dipòsit distribuïdor de gasolina que anava custodiat per diversos milicians armats. El seu propòsit era abocar el líquid inflamable al temple. El pànic, en veure la gent el camió que s'obria pas a través del carrer de la Cort, fou general. Als milicians, però, se'ls degué treure la idea del cap potser pensant que la destrucció de la imatgeria s'hauria de fer de manera controlada davant el problema que representava calar foc a Sant Joan, cosa que comportaria uns resultats imprevisibles per la zona on es troba ubicat el temple: els carrers del centre històric vallenc són molt estrets i la ràpida propagació del foc hauria sigut impossible d'aturar, a més els materials amb què eren fabricades les antigues cases (fusta principalment) hauria ajudat en

el procés. Va ser llavors, al vespre, entre les deu i les onze i tota la nit (dies 21 i 22), quan els extremistes, moguts per la seva fúria antireligiosa, van penetrar al temple arxiprestal.

Va ser una nit terrible en què els vallencs, impotents davant la barbàrie, veieren com uns desequilibrats desbarataven el millor temple que posseïen. Des del carrer de la Cort, la plaça del Blat i els carrers que rodegen l'església es podia sentir el soroll de vidres trencats quan es «despenjava» algun llum ornamental. La pols alguns cops es veia sortir per la porta com si fos fum (es va formar un espès núvol sobre el temple). A l'interior no s'hi podia respirar, fet que ocasionà que en alguns llocs es trenquessin els vitralls perquè l'aire circulés. Això, però, no era suficient, i molts dels esbojarrats sortiren a l'exterior amb un mocador a la boca, ofegant-se de tant de tossir.

Això va ser el principi de la fi, el saqueig i la destrucció que es va parar quan tan sols van quedar les quatre parets ennegrides: l'església de Sant Francesc, el santuari del Lledó, l'església de Sant Antoni, la capella del Roser i la capella de Sant Roc, a més del gran temple arxiprestal de Sant Joan. De tots ells, tan sols en va sobreviure l'estructura. Els temples parroquials i les capelles de Valls van ser desmantellats, amb les quatre parets netes i pelades oferint una visió penosa sense els seus vestiments ni tresors.

Es van destruir la majoria d'objectes que contenien, però es van poder salvar algunes imatges, crucifixos, trossos de retaules o pintures gràcies mans valeroses i coratjoses de temerosos vallencs (nois principalment), que en molts casos es van enfrontar als armats milicians. Fou gràcies a la seva actuació que es van poder salvar peces tan estimades per la població com va ser el cas de la Mare de Déu del Lledó, el Davallament de la Creu, la Soledat, o les principals figures del retaule de Sant Aleix.

Aquestes valeroses mans no van impedir, però, que gran quantitat d'obres irremediables i úniques quedessin totes reduïdes a cendres. El matí del dia 22, després dels avalots de la nit, es va constituir el Comitè de Defensa Pública, integrat per gent extremista radicalitzada. La seva primera imposició va ser ordenar que tots els propietaris d'automòbils o camions els dipositessin al pati de l'interior del quarter. Allà també es van acumular armes de procedència i classe diverses, a més de tot el que es requisava, i l'edifici es va convertir en el centre militar de Valls.

Al vespre s'obligà les religioses dels convents de clausura del Pati, del Portal Nou i del Sagrat Cor de Maria a abandonar llurs convents per procedir al corresponents enderrocs.

Fins al 31 de juliol la violència seguí mostrant-se a la població. Va continuar la destrucció dels temples, es van intensificar els registres domiciliaris, es cometeren els primers assassinats, començà la persecució contra els religiosos...

Amb la superiora de les carmelites a Tarragona per a la celebració del IV capítol general, les religioses van ser testimonis del desmantellament dels temples, també

el seu, a la capella del qual es va instal·lar el destacament de la Creu Roja.²¹ A l'Arxiu Històric Comarcal de Valls es custodia una important documentació expedida arran de la Causa General, un cop finalitzada la guerra.²² En fer la relació de les esglésies i capelles destruïdes es diu literalment: «Destrucción de la Capilla de las Religiosas Terciarias Carmelitas (de la Vetlla) con todos sus ornamentos y objetos de culto».²³

A l'opuscle *Crónica de Valls*, publicat el 1941, s'escrivia:

Lo acaecido en el decenario 1931-1941 entre las dos últimas fiestas de la Candela ha de ser siempre presente en la mente, el corazón y la voluntad de los vallenses. Que sea para todos motivo de honda y constante reflexión y, resultado de ésta, sea sentir más vivo y activo del patriotismo y de esta forma lograr que sea Valls una ciudad grande y progresista en todos los órdenes que puedan dignificarla.²⁴

També hi va haver germanes que varen escriure la seva versió dels fets; uns relats que no responen a grans estudis, però que són retalls de vida, reflex d'aquest món humà, religiós i espiritual.

Allò que ens expliquen les Carmelites de Valls

Les religioses van seguir a la casa amb certa normalitat, tot i les circumstàncies, fins al 25 de juliol de 1936. Així sonen les seves paraules:

El día 25 de julio de 1936, festividad de San Jaime a las 7 de la tarde llegaron a la Casa el Jefe de los Comunistas (José Piñas Serra que presidía el Comité) y compañeros. Dijeron que se tenía que cerrar la Iglesia y quitar todo lo que había. Lo que se realizó al mismo momento.

Estaba aún el capellán en su piso y tuvo tiempo de poner la Reserva en el interior de la casa o sea el Oratorio y celebró hasta el día 27 en que, por las malas impresiones, tuvo que sumirse.

No estaba la Madre. Se encontraba en Tarragona a consecuencia del Capítulo General y regresó a ésta el día 31 de julio, encontrando aún a la Comunidad que iba a los enfermos, estando avisadas las Hermanas por el Comité revolucionario que saliesen da casa vestidas de seglar y en compañía de uno o dos hombres. Y así continuaron hasta el día 28 de agosto que, con un Oficio del Comité quedaban prohibidas de ir a cuidar a ningún enfermo sin su consentido permiso.²⁵

²¹ Segons versió de Ferran Casas Mercadé.

²² Carpeta C-14 *Causa General. Antecedentes 1936*. És part d'un conjunt de carpetes de documentació de l'Ajuntament de Valls.

²³ Estado núm. 3.

²⁴ Citat per Joan Ventura Solé a *La postguerra a Valls 1939-1940*; Valls, 1993, p. 72.

²⁵ Relat 175. Sense data ni signatura, tot i que la lletra respon a diversos documents presentats amb la signatura de Teresa de la Asunción.

El comitè va informar-los que havien d'entregar les claus i abandonar l'edifici, però finalment va accedir a perllongar la seva sortida davant les peticions a favor de la germana Teresa del Corazón de Jesús Pallerol Garreta, de 57 anys, greument malalta. Un fet que demostra l'actuació tolerant del comitè amb les germanes. Escriu Francisca de la Trinidad Canadell:

Quando estalló la revolución, me encontraba aún en mi residencia. El comité nos obligó a dejar la casa y entregar las llaves, pero en cama teníamos a una Hna. con gravedad y, así cuando ésta exhaló el último suspiro nos vimos precisadas a marchar, pero antes sumimos el Santísimo Sacramento. Con un terrible espanto me refugí en La Canonja con mis familiares.²⁶

En efecte, les germanes van estar-se tot el mes d'agost a la casa, essent testimonis de tot el que a la població passava. El dilluns 24 d'agost de 1936, festa de Sant Bartomeu, moria Francisca del Corazón de Jesús Pallerol. El 25 se li va donar sepultura: «Por algunas condiciones de los sepultureros no está en la Capilla de la Comunidad, está a tierra en el mismo cementerio».²⁷ A partir d'aquest moment es va produir la disgregació de la comunitat. A causa del seu greu estat de salut, la primera de sortir va ser la superiora Teresa de la Asunción Font en direcció a Aitona:

«Por las condiciones, tan mal estaba, Teresa de la Asunción pasó a su familia el día 27 del mismo mes. Vinieron por ella unos sobrinos suyos».²⁸

El 28 d'agost de 1936 el comitè va prohibir a les germanes que encara quedaven que assistissin i vetlessin els malalts. Llavors la comunitat va decidir d'abandonar Valls i dissoldre's, tot i que n'hi van haver que es van resistir a deixar la casa:

Quedaron algunas hasta que por última vez mandaron que dejaran la casa. La última que quedó fue la Hermana Teresa de la Trinidad que, al salir de la Clínica del Dr. Corachán, se quedó con nosotras. Esto era el día 9 de septiembre y el Comité le dió para su servicio prendas de ropa y unos pocos muebles.²⁹

Aquesta informació és corroborada per la mateixa Teresa de la Trinidad Escoté Pàmies, de 43 anys el 1936, natural de Rojals. Destinada a la clínica del Dr. Corachán, va estar a Barcelona fins al 8 d'agost de 1936, quan retornà al seu poble natal, on s'hi va quedar fins al setembre. Tenia inquietuds per ajudar les seves germanes properes a Valls: «Pensé que allí podría hacer mucho bien».³⁰

²⁶ Relat 33.

²⁷ Relat 175.

²⁸ Recordem ara que ella va morir a la Casa de Misericòrdia de Lleida als 86 anys el 25 d'abril de 1938, i va ser enterrada el dia següent al cementiri de Vilanova d'Alpicat. El 1950 la seva neboda Concepció de Jesús Roca Font va voler esbrinar sobre la seva tomba. Es va tornar de nou a treure el tema aprofitant el centenari de la fundació de la congregació (1960-1961), però no es va arribar a trobar. Avui dia s'ha perdut tot possible rastre per la remodelació del citat cementiri.

²⁹ Relat 175.

³⁰ Relat 77.

Ansiosa de ejercer su apostolado, se fue a Valls, solicitó el permiso del Comité revolucionario para atender a los enfermos, se lo concedieron y con otras Hermanas, que estaban en la misma condición, se ayudaron material y espiritualmente hasta el fin de la guerra.³¹

En una actitud molt valenta, es va presentar davant del comitè (segons ella uns dotze homes), just a temps abans que la Generalitat es plantejés la dissolució dels Comitès de Milícies Antifeixistes per intentar normalitzar els ajuntaments i l'autoritat municipal. Així, el 26 d'agost va quedar dissolt el comitè de Valls, que presidia l'agricultor Josep Piñas Serra. És amb ell amb qui es va entrevistar Teresa de la Trinidad Escoté al setembre de 1936. Va ser acollida i escoltada: les monges de la vetlla eren considerades a Valls gent a favor del poble, de les classes obreres i dels pobres. Així ens ho explica la interessada:

Ya veis que no tengo casa ni ropas ni platos ni cama ni nada. Todo está en vuestro poder. Yo quiero trabajar para ganarme la vida. Os repito que me deis lo necesario y libertad para poder trabajar cuidando enfermos. Y sí, de nuestra misma Casa de Valls me dieron una cama, cuatro platos, cuatro cubiertos, una mesa y ropas. Alquilé un pisito de nueve pesetas al mes, pequeño pero lo suficiente para mí. Y con toda confianza en Aquél que me guiaba, me puse a velar enfermos. Todos ellos de buenas familias.

En Valls, en los primeros tiempos, se obraba con mucho sigilo por miedo no te encontraras con un rojo muerto. Y la verdad no se morían. Sí puedo decir que bauticé a un niño. Más adelante, ya todos habíamos perdido el miedo y los que tenían firme la fe ya se arreglaban para recibir los Sacramentos.

Puedo decir que era muy querida hasta del presidente del Comité. Él mismo fue quien me dio todas las cosas necesarias cuando se las fui a pedir. Cuando me encontraba me decía: ¡Adiós Hermana!³²

És el de Teresa Escoté un relat descriptiu i anecdòtic. Alguns dels fets van en desordre cronològic. En les seves actuacions va haver de veure's amb les esquerres i les dretes, tot i que es cuida de dir de quin bàndol estava ella. Ella mateixa diu que el fet de cuidar malalts li va obrir totes les portes, que econòmicament no va tenir dificultats i va treballar amb llibertat amb els malalts i ferits.

Puedo decir que la caridad que yo ejercía con los demás volvía con creces a mí. Tenía lentejas, arroz, jabón, aceite, patatas, purés, harina, pan... y dinero tampoco me faltó.³³

Va tenir molt de contacte amb la jove Concepción del Nacimiento de Jesús Juncosa. Ens ho explica també aquesta jove vallenca:³⁴

³¹ A Carmelites Misioneres Teresianas, Roma, A 17/131 Defunciones..., f. 217.

³² Relat 77.

³³ Relat 77.

³⁴ Concepció Juncosa Pascual va fer els seus vots a Tarragona el 7 de juliol de 1940, i va morir a Valls el 24 de febrer de 1990.

En mi casa, a pesar que se habían juntado varias familias de diferentes ideas, nunca se opusieron a las mías, por lo que en compañía de otra religiosa iba al Cementerio y, ante la tumba de nuestras Hermanas, hacíamos oración; les pedíamos muchas cosas, sobre todo, que intercedieran ante el Señor para que nos fuera posible recibirle en Sacramento. ¡Tenía tanta nostalgia de Él! Tres meses hacía que estaba en casa y me parecían tres siglos. En esto, hablando con una de las Religiosas que se había quedado en el Hospital, me dijo que si tantas ganas de Comulgar tenía, ella me proporcionaría. Por pasillos y más pasillos llegamos a un cuartito del mismo Hospital, muy escondido y ¡cuál no sería mi sorpresa al abrir la puerta y ver que allí estaba un sacerdote muy conocido (mossén Térmens?) que gustoso accedió a mis deseos! Indescriptible fue el fervor con que recibí a Dios, pude comulgar con mucha frecuencia e incluso asistir a donde celebraba la Santa Misa y también a alguna plática religiosa.

En el pueblo estábamos seis Hermanas de Congregación³⁵ que nos visitábamos mutuamente. Pasar una semana sin verlas no podía. En su compañía me encontraba mejor que con mi familia, ya que podíamos hablar de nuestras cosas. A veces, hacíamos juntas algún punto de nuestras Santas Reglas, por ejemplo, la Renovación de Votos en los días señalados y, en fin, todo lo que nos era posible.

Entre mis familiares, hice recibir el Sacramento del Bautismo a una sobrina y otros niños, que no podían llevarlos al susodicho sacerdote. Servidora misma los bautizaba. Para esto tenía celo, pues me horrorizaba pensar que podían morir sin recibir el Bautismo.³⁶

En referència a les finques, les germanes s'estimaven la casa. Francisca de la Trinidad, habitant a Valls des la fundació el 1910, s'estimava la casa i el servei que hi feien:

El amor a la Casa y para saber lo que pasaba en ella, con ánimo aunque a escondidas, hice dos viajes a Valls y, desde una casa vecina, lo presenciaba todo. En nuestra querida Capilla fue implantada la Cruz Roja y vi nuestra clausura convertida en cárceles repletas de prisioneros. Los milicianos con saña sanguineza lo invadían y destrozaban todo. Y así, mis ojos y mi corazón quedaban horrorizados.³⁷

En realitat, l'edifici va ser successivament ocupat amb usos diversos. El que va ser més estable va ser l'església, ja que es va transformar de mà del farmacèutic Josep Sabaté Llop, fundador i cap de la Creu Roja de Valls, en la seu d'aquesta institució.

Este eximio señor, fallecido recientemente a los 91 años de edad [gener de 1967] fue el guardián y custodio de nuestra Iglesia durante los años de la guerra.

Por la gran estima que tenía a las hermanas, buscó un medio muy sencillo y eficaz para que respetaran el recinto sagrado. En la fachada colocó una gran pintura representando la Cruz Roja y en la Sacristía instaló su despacho. Todos pasaban por la Iglesia, desprovista de imágenes y demás objetos religiosos, para ir a su despacho

³⁵ Maria de Jesús Nazareno Plana Plana, Rosa de la Providencia Sanromá Güell, Teresa de Santo Tomás Vives Piñas, Carmen del Buen Pastor Ulldemolins Montserrat.

³⁶ Relat 18. Teresa de la Trinidad diu que el primer cop que va poder combregar va ser el dia de Corpus de 1937.

³⁷ Relat 33.

Fotografia de Josep Sabaté Llop

y todos, gracias a la táctica y sabiduría del Sr. Sabater, respetaban aquel lugar como algo simbólico y reservado.³⁸

Testimoni més proper és el relat 175:

Durante el tiempo marchista habitaron la casa Soldados Guardias de Asalto, el Servicio de Investigación Militar (SIM). Últimamente tiraron varios tabiques para hacer Prisión Correccional. No duró más que unos 20 días hasta la entrada de los Nacionales, porque se fueron a sus respectivos edificios.

La Iglesia todo el tiempo fue habitada por la Cruz Roja. Como jefe de ella era el Sr. Sabater, farmacéutico, que tuvo interés que no se profanase.³⁹

³⁸ A Carmelites Missioneres Teresianes, Valls, Historial Fundació de Valls, 1910-1969, fotocòpia a Carmelites Missioneres Teresianes, Roma, Secretaria, Casas, Exp. 61. Es tracta d'un quadern amb notícies soltes, revisat i signat per la delegada provincial Dolores Gangoiti en la seva visita canònica a la comunitat de Valls el 5 de març de 1969. El senyor Sabaté va confessar a les Carmelites Missioneres Teresianes que en el primer registre que van fer els revolucionaris una vegada confiscada la casa, va veure a terra un crucifix, i el va guardar sense que ningú es molestés per això. El va ensenyar en diverses ocasions a les germanes i va demanar que a la seva mort li possessin al fèretre, cosa que va complir la seva filla Marina Sabaté.

³⁹ Relat 175.

Entrada de les tropes franquistes a Valls. La visió de Teresa Escoté i Concepció Juncosa. Recuperació de la Casa de Santa Teresa

Les tropes franquistes van aparèixer pel Pla de Santa Maria el 13 de gener de 1939. Aquella nit ningú va dormir a Valls. A trenc d'alba, l'aviació dels nacionals va obrir camí a l'exèrcit franquista. El 14 de gener a les 11 del matí el poble rebia entusiasmat els soldats de la Cinquena Divisió del Cos de l'Exèrcit de Navarra a mans del general José Solchaga Zala:

En la ciudad de Valls a catorce de enero de mil novecientos treinta y nueve, III Año Triunfal... Siendo las once horas e inmediatamente de haber entrado en la localidad las Fuerzas Nacionales de ocupación, que han liberado de la dominación rojo-marxista separatista, nutrido grupo de vecinos acude a la Casa Consistorial, abandonada por el Ayuntamiento que había actuado en los últimos tiempos y, llevados aquellos de su entusiasmo patriótico, hacen irrupción en los locales del edificio y se dirigen al balcón principal, izando, en medio de vítores y aplausos, la Gloriosa Bandera Española.⁴⁰

El cap de la força militar va designar Joan Cosidó per tal que seguís de manera provisional en les seves funcions al capdavant de l'alcaldia com a primera autoritat civil local. Les finques de les carmelites serviren d'allotjament a soldats i algun militar de rang. El comandant Tomás Garicano Goñi es va establir a la planta baixa del convent de les religioses, al carrer Orient, núm. 2.

A partir del 2 de febrer de 1939, amb l'ofici en honor a la Mare de Déu de la Candela, va anar disminuint la presència militar a Valls, i llavors es va fer pública una ordre sobre la reintegració dels propietaris en els seus drets legals en propietats rústiques i urbanes. Així, el dia de la Candelera de 1939, la majoria de locals ocupats van començar a ser retornats als seus amos.

La finca de les religioses va ser una de les desitjades i ocupades per la comandància militar. Amb aquesta ordre de retorn de finques ocupades, Teresa Escoté i Concepció Juncosa es presentaren davant l'autoritat militar. El 10 de febrer de 1939 els van ser retornades les claus, i al dia següent ja es va celebrar missa a la capella. En aquest mes de febrer ja es va reincorporar Josep Tèrmens Vilà, que estava amagat, i va recuperar el seu lloc com a capellà; va seguir com a vicari de Sant Antoni tot i que celebrava ofici a la capella de les religioses.

Después, con los Nacionales hubo unos de la Comandancia Militar y las Hnas. que había en ésta pidieron al Comandante la Casa y dijo que, al cambiar la estancia, les sería entregada.

⁴⁰ Sessió de 14 de gener de 1939 (AHAC, Valls, C-9). La capsa conté nombroses actes des del 14 de gener de 1939. Són mecanografiades i sense les signatures de l'alcalde ni el secretari. Sembla que són còpies i notes de l'alcalde Joan Cosidó.

La germana Concepció Juncosa

La Iglesia la desalojaron enseguida por si se tenía que celebrar y así fue. Entraron los Nacionales el día 14 de enero.

Las Hermanas aún non estaban reunidas y, por orden del Sr. Arcipreste, arreglaron la Iglesia provisionalmente las Srtas. Ramona Bertrán y Teresa Oliva, para bendecir y celebrar misa en día 29 de enero, domingo. Celebró el Rdo. Francisco Montserrat.

El jueves 2 de febrero, fiesta de la Virgen de la Candela, quedó la reserva del Santísimo Sacramento, siendo la primera iglesia que tenía reserva en Valls, quedando en poder ya de las Religiosas que había en la población.

El día 10 de febrero se trasladó la Comandancia y les entregaron las llaves a las Hermanas. El mes de febrero llegó mosén Térmens de sus destinos. Celebró misa el día 11 y, hasta que se abrió la parroquia de San Antonio, quedó de Confesor como antes de la revuelta.⁴¹

La narració de Teresa de la Trinidad Escoté és més detallada. El mateix dia que entraren les tropes a Valls (el 14 de gener), ella, juntament amb Concepció del Nacimiento de Jesús Juncosa, es van entrevistar amb Josep Morià Calbet, ocupant d'un dels pisos fins a 1936. Li van dir que volien ocupar tota la finca, però en Josep al·legava que havien perdut els drets sobre l'immoble perquè l'havien abandonat més de dos anys. Teresa Escoté va reaccionar davant d'aquesta postura, i les dues germanes decidiren d'anar a veure l'auditor militar Graciano Goñi, i li van exposar la situació:

⁴¹ Relat 175.

Fuimos a hablar con él de este asunto, explicándole el caso. Nos dijo este buen señor, que habitaba la planta baja: Yo estoy muy bien aquí, pero para escribir me resulta muy oscura. Iré a la casa de enfrente, que me parece estará mejor. Yo entregaré las llaves al señor Alcalde y vosotras, como si nada supierais, las vais a buscar allí. El señor Alcalde os las entregará y así el señor Moría no se podrá ofender y la casa quedará en vuestro poder.

Así lo hicimos y todo se arregló felizmente. Nos reunimos varias Hermanas, arreglamos la casa y el 14 de febrero de 1939 ya nos vestimos otra vez de religiosas. Fue ésta una de las primeras comunidades en abrirse después de la guerra.⁴²

La nova comunitat el 1939

La casa va quedar oberta el 20 de febrer de 1939, tot i que no com a comunitat oficialitzada. El dia 13 arribà a Valls Francisca de la Trinidad Canadell que, des de la Canonja, mirava com se succeïen els fets. Successivament es van anar reincorporant d'altres germanes. De Constantí va arribar María de San Gabriel Vallés Pons, juntament amb Rosa de la Purísima Golorons Ravell. Se cita també Teresa de la Epifanía Mateu Armengol, natural de Vilabella.

D'altres germanes no retornaren ni a la comunitat ni a la congregació. La superiora titular ja havia mort, i va enviar la vicaria general el 6 de març de 1939, i de manera provisional, a Carmen de San Luis Monsarro Freixas i Francisca de la Presentación Grau Massó. Ambdues van deixar la comunitat tres mesos després (6 de juny de 1939). Per a superiora a Valls, llavors, nomenaren Teresa San Juan Bautista Roselló Serra, que arribava el 20 de juny com a titular de la comunitat.

Las primeras pesetas que se reunieron y se pusieron en cuenta fueron las que trajeron las Hermanas María de San Gabriel, Francisca de la Trinidad, Rosa de la Purísima y Teresa de la Trinidad.

Y como ya prestaba auxilio a una casa de mucho antes, así empezaron a regir desde el día que no unimos otra vez.⁴³

L'oficialitat de la comunitat coincidia cronològicament amb la visita a Valls del cardenal Isidre Gomà (juny de 1939). Va revisar l'estat dels temples de Valls. El prelat, estretament vinculat a la congregació, va voler entrevistar-se amb elles. De juny a setembre de 1939 la comunitat va recuperar un bon nombre de religioses, i en van quedar tretze després de la sortida de Teresa Escoté i Concepció Juncosa. Les que quedaren són:

- Teresa de San Juan Bautista Roselló Serra, de Sant Pere de Riudebitlles, 54 anys
- Maria de Sant Gabriel Vallés Ferré, de Constantí, 62 anys
- Francisca de la Trinidad Canadell Pons, de la Canonja, 61 anys

⁴² Relat 77.

⁴³ Relat 175.

- Teresa de la Epifanía Mateu Armengol, de Vilabella, 58 anys
- Teresa del Nacimiento de Jesús Guardiola Ametlla, d'Alcalà de Xivert, 61 anys
- Rosa de la Purísima Golorons Ravell, de Constantí, 57 anys
- Teresa del Corazón de María Pareras Socías, de la Riera, 62 anys
- Manuela del Nacimiento de Jesús Borey Ardanuy, de Capella, 63 anys
- Antonia de la Trinidad Martorell Ciurana, de les Borges del Camp, 67 anys
- Amparo de la Trinidad Cruselles Sancho, d'Alcalà de Xivert, 60 anys
- Cecilia del Carmen Escolá Din, de la Palma d'Ebre, 47 anys
- Dolores del Buen Pastor González del Valle Ruiz, de Bilbao, de 28 anys
- Dolores de Jesús Albert Cases, de Callosa de Segura, 30 anys

La necessitat es va imposar: residència per a gent de tercera edat. I l'Escola Obrera?

La situació de diverses germanes malaltes o dèbils portà a pensar en una reestructuració de la casa per acollir les religioses que difícilment podien ser ateses. Eren germanes que no podien fer segons quines feines, però sí que podien donar suport en la vetlla dels malalts. A això se li ha de sumar que la dècada dels quaranta va veure morir diverses germanes de la comunitat.

El fet va afectar directament l'Escola Obrera, que acabaria desapareixent a favor de la comunitat de Santa Teresa com a casa d'acollida i residència per a persones de la tercera edat. Una feina amb gran esperit de sacrifici, que no totes van poder dur a terme (per exemple Francisca de la Asunción Colomina Fumat no va suportar el ritme i va acabar essent destinada l'agost de 1939 a Cornudella).

Del 18 al 22 de juny de 1940, Maria de San Francisco Javier passava visita canònica juntament amb l'ecònoma general Càndida de la Trinidad. Llavors es parlà de la situació de les germanes, que no era llavors prioritari l'ensenyament a Valls (ben cobert per altres institucions).

Llavors la realitat social era una altra, i la funció de l'Escola Obrera ja no era la mateixa que en origen. Tot i això l'Escola Obrera passà a anomenar-se Aula Obrera.

És poca, molt poca, la documentació conservada relativa a l'escola. Teresa de los Sagrados Corazones Grau Castell en va copiar tres fragments. El primer és una senzilla nota informativa en resposta a informes sol·licitats des de la secretaria general. Cap referència a l'Escola Obrera, sols es parla d'assistència a malalts, i es dóna a entendre que la vetlla i assistència seguia endavant.

Como se han perdido todas las libretas y libros de registro, sólo podemos decir del 39 hasta la fecha. Y como tenemos unas enfermas tan largas, que todos los días tenemos que despedir...

Enfermos asistidos en Valls, año 39, 51; año 40, 48; año 41, 14.

Façana del convent vista des de la muralla del Castell

En el segon testimoni ja consta que és una còpia. Pel contingut i la redacció es podria atribuir a mossèn Tèrmens. Parla sobre els intents de reorganitzar el que es classifica com a *Clase Obrera*, unificant-la amb l'ensenyament catequètic d'Acció Catòlica.

Corria l'any 1942, moment en què marxaven de Valls els claretians i tancaven l'escola; any també en què el nou alcalde Josep Maria Fàbregas Cisteré (1940-1960) ajudava a la recuperació de l'Escola de Treball, que es va traslladar a l'edifici del quarter en disminuir el nombre de militars instal·lats.

L'alcalde no tan sols es va preocupar de l'Escola de Treball, sinó de l'organització dels exalumnes de l'escola. Curiosament, aquesta escola va ampliar la seva biblioteca a base del fons de llibres del convent i l'escola de les monges de la vetlla.

Com que aquest document és d'una destacada vàlua històrica, considerem oportú de transcriure'n la seva totalitat:

En cumplimiento del encargo del Rdo. Sr. Arcipreste tuvo a bien confiarme con todo el celo y con toda la minuciosidad que el asunto que se expone a continuación

requiere, voy a presentar el plan, que a mi humilde juicio sería de más resultados positivos, por si merece la anuencia de la Superioridad Eclesiástica.

La sección catequística de jóvenes de Acción Católica de esta ciudad, con la conformidad de las Religiosas Carmelitas Terciarias Descalzas, utilizan desde unos seis o siete años, unos locales de la Casa Convento de éstas para la enseñanza y desarrollo del Catecismo Diario de las niñas; mas, como dichas Religiosas en cumplimiento de lo articulado en su fundación de ésta, vienen obligadas a tener abierta como Escuela Nocturna para jóvenes obreras, el Rdo. Sr. Arcipreste y el Capellán de las citadas religiosas, de concierto con la Rda. Superiora han estudiado la manera de practicar obra de conjunto, unificando el desarrollo catequístico con la carga de fundación ya citada, de manera que las dos instituciones resultan más fructuosas y más fáciles, a cuyo fin se proponen lo siguiente:

L'esposa del president de la Generalitat de Catalunya, Marta Ferrusola, conversa amb la germana Juana Armendáriz en una visita al convent

Benedicció de la bandera de la congregació, apadrinada per Francesc Clos Rabassó i la seva néta Lluïsa Jové Cloles, el 15 d'octubre de 1960

1. Para cumplir la carga fundacional, las citadas religiosas todos los días laborables abrirán los locales destinados a Escuela en horas convenientes y concertadas entre las dos partes, exceptuando el tiempo de vacaciones. Y la religiosa, designada por la Superioridad de la Congregación, cuidará de la dirección y organización y vigilancia de las clases, catequísticas y de las obreras, con la colaboración y concierto de la presidenta de la sección femenina catequística de la localidad A.C., la que procurará y designará el personal apto conforme al reglamento propio de A.C. y atendiendo las oportunas sugerencias y vigilancias del Capellán beneficiado de dichas religiosas, el cual procurará armonizarse con el Sr. Arcipreste en todos los asuntos que pudiesen presentarse para el desarrollo y buena marcha de este convenio, como primera autoridad local, se le reconoce.
2. En lo que es peculiar de la escuela gratuita obrera, como la sección Catequística de A.C., la Religiosa designada y la presidenta de la sección catequística de A.C. se pondrán de acuerdo e indistintamente para el desarrollo y buen funcionamiento y aumento de matrícula escolar de las dos secciones en función, procurando aumente la asistencia tanto de instructoras como de alumnas de

Obertura del nou carrer dedicat al pare Palau el 16 d'octubre de 1960

las mencionadas secciones, debiendo prestarse las instructoras a lo que se crea más útil y productivo de buenos resultados para el conjunto de las dos secciones.

3. El gasto de la luz, mientras no resulte excesivamente costoso, irá a cargo de la Comunidad de aquellas Religiosas si bien el coste de las lámparas irá a cargo de las dos partes. Los premios para la sección de la Escuela para obreras se costearán por las posibilidades de la fundación de D. María Carnicer Oliva y los de la sección catequística por la A.C. Si bien deberá procurarse estén continuamente aunadas todas las obras de estímulo, actividad y recompensa de las dos secciones.
4. Este convenio, si merece la anuencia de la Superioridad Eclesiástica se pondrá en práctica desde el próximo curso de 1942 a 1943 ad experimentum pudiéndose prorrogar para lo sucesivo mientras las dos partes vayan de concierto en lo antes conveniente articulado. Vale.⁴⁴

⁴⁴ A Carmelites Misioneres Teresianas, Valls, llibreta *Copiador de documentos 1942-1943*. No té numeració de pàgines i quasi tota està en blanc.

Aquesta interessant iniciativa va quedar reduïda al que va ser l'Escuela Dominical de Juventud Femenina de Acción Católica de Valls amb seu al convent de les Carmelites Misioneres Teresianes, dependent de l'arxiprestal.

A Teresa de San Juan Bautista la va succeir en el càrrec de superiora María de la Cruz Gomá Griñó (20 de setembre de 1942), renovada en el càrrec el 16 de febrer de 1946. El 1948 la va succeir Patricia del Carmen Moreno Santos per un trienni, a qui va seguir Teresa de los Sagrados Corazones Grau Castell, que moria abans d'acabar el seu període triennal (1951-1952).

La documentació acredita la penúria econòmica de la comunitat. Això va portar les germanes a llogar de nou part de les instal·lacions, amb el problema que algunes inquilines es van sentir amb més drets dels que els tocaven, cas el 1949 d'Ursulina Esteve Sauqué, esposa de Josep Maria Figuerola, a favor de Raimunda Serra, vídua de Mestres.

La superiora Patricia del Carmen va recórrer contra l'actuació. Es va arribar a judici. Molest assumpte per l'abusiva actuació del matrimoni Figuerola-Esteve, que s'havia traslladat en una altra vivenda i tenia el seu despatx de procurador al carrer de la Cort. L'assumpte s'allargà fins a 1978.

Com a síntesi del procés iniciat al final de la dècada dels 40, trobem la carta que la superiora Teresa de los Sagrados Corazones Grau Castell va escriure a la vicaria general informant sobre la que ja tan sols era Escuela Dominical de Catequesis, i que subsistia amb dificultats.

Valls 27 de diciembre de 1951

Rda. M. María de S. F. Javier

Apreciable M. En Jesús Infante: en este momento termino de hablar con el Sr. Arcipreste, que ha venido para hablar del asunto de las clases. Hemos quedado de abrir al lunes después de Reyes o sea día 7, de siete a ocho de la noche de momento, luego si conviene se cambiará la hora; y los jueves para la reunión de todas. Como ya les dije, ese día no habrá clase.

Les he hablado que no tenemos bancos ni mesas, me ha dicho que fuéramos a hablar con el señor alcalde a ver si nos ayuda en algo, pero nos ha dicho: «Nosotros los traeremos». Como es una clase particular nuestra, quizá no quieren traer nada, yo no lo sé. Ha dicho que el domingo ya saldrá anunciada en la hoja dominical y, antes de abrirse ya nos volveríamos a ver, que el Sr. Arzobispo le volvió a preguntar cómo iba lo de la clase y él le dijo que estábamos arreglándolo.

Hna. Juana, le he dicho que ha de estar al frente de la clase. Me contestó que no era necesario hacer tanto gasto para echar las cosas por tierra, que ella no puede estudiar porque, si quiere fijar un poco la cabeza, ella misma se da cuenta que no puede además que, conociéndola que ya saben que no sabe, será un fracaso. Hoy se lo he vuelto a repetir y dijo: «Bueno, tocaremos el ridículo». Yo insistiré y la haré vaya colocando las cosas en orden pero ya saben que no tenemos nada y, si se han de hacer mesas, nosotras no las podemos hacer que bastante tenemos de poder comer.

*La germana
Magdalena
Domínguez
realitzant
tasques
d'atenció als
avis de la
residència*

La cuenta del albañil sube 3.915,75, la del pintor y carpintero también subirán bastante a ver cuándo nosotras podemos salir de tanta deuda, no falta más que tengamos que hacer bancos, ya veremos el resultado de todo. Las otras cuentas no las han presentada aún, mirándolo materialmente es imposible para nosotras, Dios lo puede todo, se puede apiadar de nuestra miseria y en un momento arreglarlo todo. En Él esperamos.

Que terminen de pasar bien las navidades y tengan un buen principio de año les deseamos.

H. Teresa de los Sdos. Corazones

La congregació sencera aplegada al voltant del diploma que li va oferir l'Ajuntament amb motiu dels primers 50 anys de presència a la ciutat. Datada el 12 de març de 1961

Les festes del centenari de la fundació e la Congregació

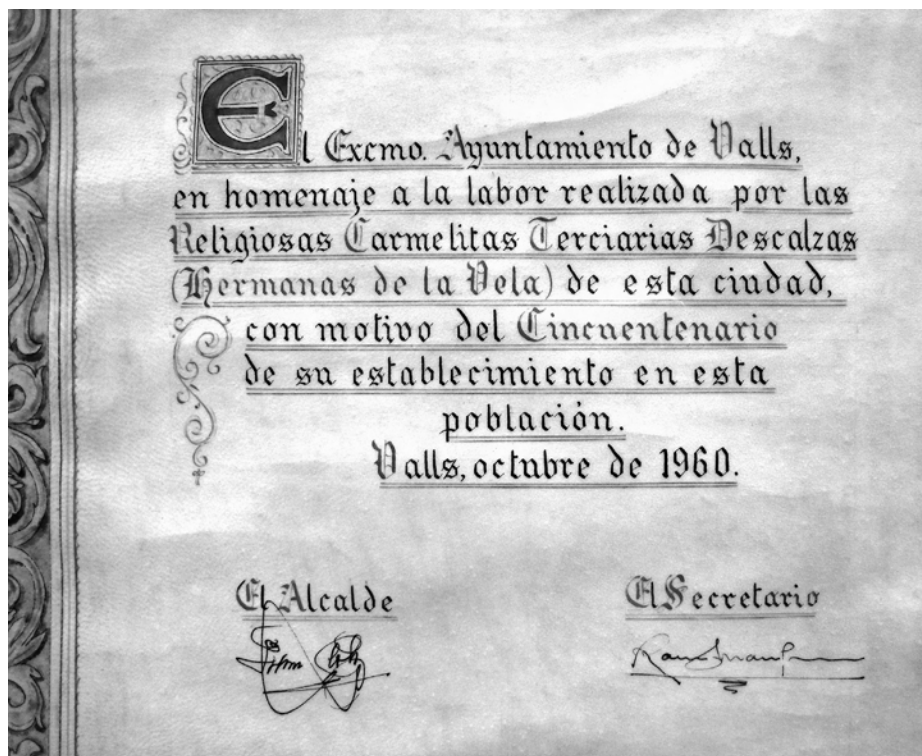
El centenari de la fundació de l'orde de les Carmelites Missioneres Teresianes es va celebrar a Valls entre el 14 i el 16 d'octubre de 1960.

Durant aquests dies es varen fer cultes religiosos solemnes on predicaren el reverend Miquel Mañé, el superior dels missioners carmelitans Julià Labastida i el pare Ángel María del Santísimo Sacramento.

El dia 15, abans de la solemne missa, es va efectuar la benedicció de la bandera de la congregació; un acte apadrinat per Francesc Clois i la seva néta Lluïsa Jové Clois.

El dia 16, a l'arxiprestal de Sant Joan Baptista, es va celebrar un ofici solemne, presidit per Laureano Castán Lacoma, bisbe auxiliar de Tarragona.

El mateix dia, al saló d'actes de l'Institut Laboral, va pronunciar una conferència el superior dels carmelites de Lleida i fill de Valls, Carmelo de la Imaculada. Un saló ple de gom a gom, amb presència de les autoritats locals. Posteriorment a aquest

El diploma ofert per les autoritats municipals a les germanes. Es destaca, al costat del nom oficial, el nom popular pel que eren conegudes: Hermanas de la Vela (germanes de la vetlla)

acte, es va descobrir la placa amb el nom del pare Francesc Palau al carrer que se li va dedicar.

L'ajuntament del moment, a més, va voler donar testimoni oficial del seu agraïment a la tasca de les germanes.

Així, doncs, el 12 de març de 1961, l'alcalde de Valls, Francesc Clols, va entregar en un acte oficial a la mare superiora i a la comunitat un pergami en el qual s'expressava l'agraïment dels habitants de la ciutat de Valls a les Carmelites Missioneres Teresianes pels beneficis que havien aportat a la ciutat en els seus cinquanta anys de permanència.

A mode de conclusió

Les carmelites formen part de la història de Valls, aquest centenari així ho demostra. La Casa de Santa Teresa, avui Residència de Santa Teresa entra de ple

en la trama urbana val·lenca. El seu testimoni ens parla de constància, de flexibilitat, de pobresa, de perseverança en el servei al poble... En definitiva, del seu amor a Valls, als seus habitants, particularment al món obrer, als malalts, a la gent gran, amb serveis gratuïts que reclamaven la superació de xocs socials, polítics i econòmics.

Recordar-ne els orígens i la seva estreta trajectòria amb la ciutat pot ajudar-nos a comprendre millor la importància d'aquest centenari.